

évszázadok óta az örömről énekelt, vidáman... A Kárpát medencében is. Ha ehhez hozzátesszük, hogy az ünnepélyesség és az áhitat mellett Európa-szerte miért veszik elő s adják elő, hallgatják ilyentájt igen gyakran Beethoven híres IX. d-moll szimfóniájának utolsó tételét s abból is főként a szerencsére immár közismert kórusrészletet, a Schiller versére komponált Örömmódát... (ha már fehér papíron nem lehet zenekari zengést felidézni, idézzük legalább a szöveget):

*Freude, schöner Götterfunken
Tochter aus Elysium,
Wir betreten feuertrunken,
Himlische, dein Heiligtum!*

azaz magyarul, Lányi Viktor fordításában:

*Lángolj fel a lelkünkben, szép
égi szikra, szent Öröm!
Térj be hozzánk, drága vendég,
tündökölj ránk, fényözön!*

Ha tehát mindezekben egy pillanatra eltöprengünk, még hozzátehetjük azt, amit a hitünk és vallásunk szerinti karácsonyi eseményről olvashatunk:

A csillagot megpillantva nagyon megörültek. Bementek a házba, és meglátták a gyermeket anyjával, Máriával. (Máté, 2,10-11), tehát: nagyon megörültek. Valamint:

Ne féljete! Mert nagy örömet adok tudtul nektek és majd az egész népnek. Ma megszületett a Megváltótok, Krisztus, az Úr, Dávid városában. (Lukács, 2,10-11), tehát: nagy örömet adok tudtul...

Nos, akkor kénytelen-kelletlen arra gondolunk, hogy újabban talán valamiféle hangsúly eltolódott. Nálunk-e, bennünk-e?

Mintha a felkiáltás: Örömműnep! Megváltó született! - vidám tartalma halkulna. Bizony, mintha az elmúlt egy-két évszázad városi kultúrájában az öröm hangja helyett jobbára csak a feszélyezett, merev, előírás szerinti, az ünneplés helyett az ünnepség hangjait hallatnánk. Mintha a kicsi Jézus jászola mellett illetlenség volna kacagni! Mintha örömműnkben csak merev-ünnepélyesek tudnánk lenni.

Pedig hódolni (ahogyan az egyszerű, tanulatlan emberek, a pásztorok is, a nagytudású napkeleti bölcsek is hódoltak a kicsi Jézus előtt) és ezzel együtt örvendeni (hiszen Ő szabadságot hozott Izraelnek és az egész világnak) csak akkor lehet, ha ezt valódi szabadság idézi elő, a magunk szép, örömteli, mindenki iránt szelíd szabadsága. A belső szabadság. Van ideje a kemény, belefeledkező munkának, persze, van ideje az aggodalomnak és igen, a szorongatásnak is, de van ideje az örömműnek. Annak az örömműnek, amely „Götterfunken”, tehát isteni szikra, amelyet az ég angyalai hírül adnak az egész népnek.

Ahogyban abban december 18-án részűnk volt.

Adja Isten tehát, hogy táncoljanak a betlehemesek. És adja Isten, hogy sikerűljön nekűnk magunknak egy kissé betlehemesnek lennűnk az új esztendőben. Lélekben mindenkűppen.

dcs

Fancsali G. János:

Gabányi János laudációja

Szamosújvár hagyományörzői leginkább az egyházi vezetők és tanárok voltak. Ebben a sorban találjuk az örmény város utóbbi éveinek legfontosabb személyiségét, Gabányi Jánost is. Túl közel volt hozzánk, ezért hajlamosak voltunk őt elfelejteni, érdemeit nem kellően értékelni.

Különösképpen igaz mindez, hisz a mostani elismerés előtt már részesült kitüntetésben. Egyfelől 1995. március 17-én a Romániai Örmények Egyesülete nevében Vosgianian parlamenti képviselő nyújtotta át neki az 1994-es évre szóló díjat, majd 1997. október 5-én az akkori Országos Örmény Önkormányzat nevében, posztumusz kapta meg a Kiss Ernő - Lázár Vilmos plakettet.

Nyolc év után most a Szongott díj megkésettnek is tűnhet, de az előbbieket mérlegre helyezve, szerénység nélkül mondhatjuk: ez a mostani az első őszinte kitüntetése. Hisz ezen előző két adományozó aligha tekinthető magyarörmény barátnak, magyarörmény képviselőt vállalonak, sokkal inkább megtagadójának, aki elorozza mindazt, amit Gabányi tanár úr teljes munkássága alatt értéknek, megtartandónak ítélt meg.

Gabányi János Armenopolis szülötte, 1910. április 7-én jött a világra és a város számos magyarörmény családjában rokonai voltak. Dédapja, Gabányi Károly Eperjesen született és Szamosújváron vette el a helybeli örmény katolikus Fülöp Katalint 1858-ban. Ebből a házasságból származott János, aki Murádin Vilmával 1880-ban tartotta esküvőjét. Innentől a család nem csak a Murádinokkal, hanem az Osztianokkal is rokonságba került. A nagypapa gyermekei között találjuk János Dánielt, aki 1887-ben született és az első világháborúban, a fronton hunyt el. János Dániel neje ugyancsak egy Murádin-lány lett, Mária Rebeka. Ők a kitüntetett szülei. Az édesanya révén bővült a rokonság a Kheul, Csákány, Gámenczy és Nevelics családokkal.

A ragaszkodás szülővárosához, magyarörmény közösségéhez tehát kódolva volt a gyermekben, aki sajnos, igen korán árva maradt. A helybeli elemi iskola, majd a kolozsvári piarista gimnázium után Erdély fővárosában földrajz-történelem és magyar irodalom szakon szerzett egyetemi oklevelet 1940-ben. Ismerve a két világháború közötti magyarság sorsát Erdélyben, már eddigi kitarása is dicséretre méltó. Ugyanakkor felötlük benne a lehetőség, amelyet ő maga is felismerhetett: Szongott után ő az a szakember, aki hivatott folytatni hírneves elődjének munkáját.

Ezen feltételezésemet erősíti első írott tanulmányainak sora: „Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez” (1938), „Erdélyi karácsonyi játékok” (1939), melyek, ugyancsak jellemző módon, az akkori főbb érdeklődési irány, a néprajzkutatás körében íródtak. Pontosabban az erdélyi kultúráról, magyar nyelven. És útjelző tanulmánya: „Szongott Kristóf születésének 100. évfordulója”, mely épp 60 évvel ezelőtt, 1943-ban jelent meg. Ennyi év kell egy erdélyi közíró, történész találkozásához híres elődje, példaképe nevével. A mostani kitüntetés ebből a szempontból is szimbolikus gesztus.

Gabányi János morális portréja az ideális magyarörmény emberideált testesíti meg. Már tanári működése kezdetén megalapítja a Czetz János nevét viselő cserkészcsapatot, tudva, hogy ezen mozgalom alapelve a keresztény hit és erkölcs. Czetz János valóban a magasan képzett szakember, a szülőföldjét rajongva szerető hazafi példáját mutatta a fiatal nemzedéknek. Az akkori cserkészek emlékezéseiben Gabányi tanár úr szó és tett közötti egybehangzásra, becsületességre, minden embertársunk iránti tiszteletre, természetszeretetre nevelt. És tanított, élete végéig.

Majdnem bizonyos, hogy ilyen felfogással nem lehetett könnyű neki.

Sajnos, az ígéretes kezdet után 50 éves kényszerhallgatás közepette fel-felcsillanó kisebb írások hosszú sora következett, hisz sem magyarságról, sem magyarörménységről szó nem lehetett. Mégis, ő ezalatt is szeretett városa történelmét kutatta, rögzítette, valószínűleg bízva a jövőben, amely majd csak helyre teszi a dolgokat. Számtalan cikke jelent meg a kolozsvári sajtóban, az Igazságban, az Utunkban, sőt a Korunkban is. Majd 1989. után az ugyanott megjelenő Világosságban. Többször szerepelt a Duna-televízió műsoraiban, meg is kapta érte jutalmát.

A munkásságához tartozó minden tevékenységi ágazatot nem tudjuk felsorolni, de mindenképp említésre méltónak tartjuk képzőművészi működését is. Akár önálló munkáival, akár a helybeli színjátszó csoport számára készült díszleteivel egyaránt gazdagította a szamosújvári magyar kulturális életet.

Miként korábban említettük, Szongott Kristóf példája elkísérte életútján, így érthető, hogy 1993-ban, az előd születésének 150-dik évfordulóján, Gabányi János mérvadó szerepet vállalt az ünnepély készületeiben.

Munkásságának gyümölcseit ma is élvezzük, gondoljunk csak a nemrég megjelent szamosújvári örmény temetőt bemutató kötetre, mely az ő felmérése, kodifikációja alapján készült.

A budaörsi Örmény Önkormányzat nevében, nemcsak a személyes korai ismeretség alapján ajánlottuk őt jó szívvvel a magyarörménység legkiemelkedőbb személyiségeit megillető kitüntetésre, hanem attól a jóleső érzéstől is vezérelve, hogy helybeli közösségünk aktív tagja ifjabb Gabányi János is. A családdal egyetértésben és segítségével tervezzük az általunk kiadott Magyar-Örmény Könyvtár sorozatban megjelentetni a „Gabányi János emlékkönyv”-et, mely méltó emléket állít Szamosújvár legnevesebb XX. századi kutatójának.

Borbély Jolán

Lengyel Ákosné laudációja

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

Vörösmarty Mihály sorai olvashatók az „Erdélyi Örmény Gyökerek” füzetek címlapján.

Akit ma kiemelt tisztelettel bemutatni kérttem fel dr. Issekutz Sarolta asszony által, órá is illenek e sorok.

A Szongott Kristóf díj kitüntetettje: Lengyel Ákosné, Faragó Mária Ágnes, Szamosújvárról.

Lengyel Ákos édesanyja - Mártonfi lány - Szamosújvárról indult, és a Szilágyságban: Krasznán férjhez ment Lengyel Ákoshoz, kinek édesanyja is örmény katolikus, a szamosújvári templomépítő Korbuly családból való. Így természetes, hogy az erős örmény-magyar identitással élő család tanárnő lánya, s a két egyetemista unoka is örmény katolikusok. Házuk szép régi, eredetiségében megőrzött örmény kereskedő ház Szamosújváron.

A mindnyájukra jellemző: befogadó, nyitott ház asszonya Lengyel Marika, akit én az 1960-as évek elejétől ismerek, s tisztelem háza népének örmény és magyar kötődését, a hagyományos kultúra megőrzésének megszállott hívét.

„Rongy ember az, aki nem tiszteli elődeit és halottait. Nemcsak a sajátjait, a másokét is.” Sütő András mindketten személyesen ismerjük, s a kitüntetetről is szólnak sorai.

Saját halottaink: Govrik Gerőék gyermektelen házaspárként halnak meg, kikhez 40 éves barátság fűzi Marikát. Az örmény egyházra hagyott vagyonuk ingóságának értékesítésével Mária asszonyt bízzák meg, aki nyilvános árverésen értékesíti az ingóságokat. Az így befolyt összegből először a „Salamon”-Simay templomot - a Simayak utódai Debrecenben élnek -, ami 1724-ben épült, renováltatta, restauráltatta kívül-belül. Ezután született meg a gondolat, hogy a Gabányi János tanár és Kovrik Károly által 1957-ben felmért, majdnem romjaiban lévő örmény katolikus temető síremlékeit az enyészettől megmentésük, hiszen Lengyel Zoltán apostoli kormányzó megbízása is ezt célozta, amikor a felmérésre megbízást adott.

Lengyel Marika úgy érezte, hogy ezt a fizikailag is megterhelő munkát a szamosújvári „Téka